

[B] **ZORGVULDIG EN GEWETENSVOL.
EEN BIOGRAFIE VAN GERARD REVE**

In het "Voorwoord" van de biografie *Gerard Reve. Kroniek van een schuldig leven. Deel 1: De vroege jaren (1923-1962)* zet Nop Maas uiteen wat hij met zijn boek beoogt. De levensbeschrijving zal drie delen omvatten. Daar het eerste deel meer dan 700 bladzijden telt, zal de totale omvang vermoedelijk de 2000 pagina's overschrijden. Maas heeft duidelijk niet gemikt op een compacte biografie van enkele honderden bladzijden.

Dit is het gevolg van zijn streven zoveel mogelijk nu nog te achterhalen levensfeiten vast te leggen. (Misschien kan een volgende biograaf op basis van dit werk met minder bladzijden toe.) De keuze van Maas is alleszins begrijpelijk en past uitstekend bij de man die zich als bezorger van Reves *Verzameld werk* en vele brievenbundels als buitengewoon zorgvuldig en gewetensvol heeft doen kennen.

Schoorvoetend heeft de biograaf in de ondertitel een visie op zijn object tot uitdrukking gebracht. Hij tekent daarbij zelf aan dat in plaats van

Gerard Reve met Hanny Michaelis in Parijs, zomer 1954,
Foto Otto van Noppen.

“schuldig” ook andere adjectieven denkbaar waren geweest. Dat lijkt mij juist: zelfs het omgekeerde, een rancuneus leven, is verdedigbaar.

Het eerste deel van de biografie begint met de geboorte van Gerard Kornelis van het Reve (pas vijftig jaar later neemt hij de naam Gerard Reve aan) in een communistisch gezin. Hij bezoekt de lagere school in het Amsterdamse Betondorp en daarna het Vossiusgymnasium, dat hij voortijdig verlaat. Via de Grafische School belandt hij na de oorlog als verslaggever bij het dagblad *Het Parool*. Na voltooiing van zijn eerste en geruchtmakende roman, *De avonden* (1947), richt hij zich volledig op het schrijven. Hij trouwt met de dichteres Hanny Michaelis. Reve besluit in het Engels te schrijven, omdat hij het Nederlandse taalgebied te beperkt vindt. Gedurende een aantal perioden verblijft hij in Engeland. Zijn vrouw staat hem dat toe, zoals zij ook de homoseksuele contacten accepteert die haar man onderhoudt. Hanny Michaelis, wier jeugdherinneringen Nop Maas eerder optekende in het ontroerende boekje *Verst verleden* (2002), krijgt een liefdevol portret in deze biografie. Reves

doorbraak als Engelstalig auteur blijft uit en hij keert terug naar zijn moedertaal. Hij gaat samenwonen met Wim(ie) Schuhmacher en concentreert zich op het drama. Zijn toneelstuk *Commissaris Fennedy* wordt echter een flop. Als ook Wim(ie) hem verlaat voor een andere vriend, zijn de vooruitzichten voor Reve eind 1962 bepaald ongunstig: “Niets wees erop dat een duurzame en harmonieuze relatie voor hem was weggelegd; niets deed vermoeden dat het schrijverschap hem het artistieke en materiële succes zou brengen dat hij steeds geambieerd had.”

Dat zijn de slotwoorden van het eerste deel, waarover veel goeds valt te zeggen. Zo presenteert Maas een schat aan nieuw materiaal, bijvoorbeeld over de tot nu toe spaarzaam gedocumenteerde Engelse jaren van Reve. Hij citeert, terecht zeer uitvoerig, uit de brieven die zich bevinden in het archief van de auteur, maar heeft ook zelf de nodige naspeuringen verricht. Dat resulteert onder meer in de openbaarmaking van het negatieve overheidsoordeel over Reves nooit gepubliceerde roman *De brand*, die hij ingevolge een regeringsopdracht schreef. Ook sprak de biograaf met Wouter Wagener,

die model stond voor de louché Maurits Duivenis in *De avonden* — niet tot zijn genoegen overigens.

Ondanks het sterk documentaire karakter dat de biografie van Maas draagt, formuleert hij van tijd tot tijd verrassende inzichten. Hij wijst er bijvoorbeeld op dat Reve, opgegroeid in een communistisch milieu, van jongsaf gewend was afwijkende standpunten in te nemen. Diezelfde totalitaire achtergrond was er, minstens voor een deel, debet aan dat hij levenslang de generaliserende uitspraken niet heeft geschuwd.

Interessant zijn de boeken, gedeeltelijk al bekend, waarvan Maas aannemelijk maakt dat Reve erdoor werd beïnvloed. Hij noemt *The Golden Bough* van de antropoloog J.G. Frazer, een twaalfdelig werk waarvan in 1922 een verkorte editie verscheen. Frazer betoogt in dit werk dat mythen uit verschillende tijden en culturen hetzelfde grondpatroon vertonen. Koren op de molen van de mythomaan Gerard Reve. Maar ook de boeken van C.J. Schuurman, de psychiater bij wie Reve jarenlang onder behandeling was, vertonen raakpunten met zijn werk. Schuurman was een adept van Jung en ook diens werk boeide Reve.

Geen moment verliest Maas de greep op zijn omvangrijke stof. Zijn kennis reikt tot in de details. Hij weet niet alleen te vertellen dat de Duitse vluchteling die nog nooit de zee had gezien en de kleine Gerard een reep chocolade schonk, zowel optreedt in *De avonden* als in *Nader tot U*, maar bovendien dat de prijs van de repen in de twee werken verschilt (zie p. 78, noot 86).

Daarbij bedient Maas zich van een aangename, van tijd tot tijd ironische stijl. Zo laat hij op de mededeling dat de kleine Gerard 's nachts werd vastgebonden in zijn bed, om te voorkomen dat hij rechtop ging staan en kou zou vatten, het commentaar volgen: “een ingreep die kinderartsen tegenwoordig afraden” (p. 331).

Als ik hier ook nog aan toevoeg dat het boek verzorgd is uitgegeven en voorzien van fraaie fotokaternen en handzame registers, staat kritiek bijna gelijk aan ondankbaarheid. Toch wil ik die op één punt uitoefenen. Het betreft de plaats die het literaire werk van Gerard Reve in deze biografie is toebedeeld. In het “Voorwoord” schrijft Maas: “Van het literaire werk komen de ontstaansgeschiedenis, de achtergronden en de ontvangst aan de orde”

(p. 9). Hij houdt woord, want omstandig wordt uit de doeken gedaan wanneer bijvoorbeeld het verhaal *The Winter* uit *The Acrobat and Other Stories* (1956) werd geconcipieerd, op welke tijdstippen met assistentie van wie het werd gecorrigeerd, op welke realiteit het teruggaat en hoe erover is geoordeeld. Maar waar het verhaal over gaat, welke thematiek erin is vervat en welke literaire techniek Reve hanteert — dat alles blijft onbesproken. Ook de verhouding tot het eerdere werk krijgt geen aandacht. Het is een tekortkoming dat niet is geprobeerd de genoemde punten te integreren in Reves levensverhaal. Aanknopingspunten zijn er genoeg: de door wanen bezeten hoofdfiguur uit *The Winter*, die zich via een deels door taal opgeroepen schijnwereld staande probeert te houden in een bedreigende werkelijkheid, lijkt niet alleen op andere reviaanse personages, maar ook op hun schepper.

Misschien heeft Nop Maas in de volgende delen ruimte gereserveerd voor het wegwerken van de signaleerde omissie. Maar zelfs als dit niet gebeurt, kijk ik reikhalzend uit naar de volgende delen, om met een door Reve geprefereerde vorm van woordgebruik, het cliché, te eindigen.

G.F.H. RAAT

NOP MAAS, *Gerard Reve. Kroniek van een schuldig leven. Deel 1 – De vroege jaren (1923-1962)*, Van Oorschot, Amsterdam, 2009, 730 p.